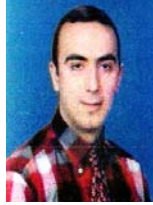

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN VE ETMEYEN 6 YAŞ ÇOCUKLARIN AHLAKİ VE SOSYAL KURAL ALGILAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Arş. Gör. Hakan SARIÇAM*

Yrd. Doç. Dr. Medera HALMATOV**

Öz

Çalışmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocukların ahlaki ve sosyal kural algılamaları karşılaştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu Ağrı ilinde okul öncesi eğitime devam eden 50 ve okul öncesi eğitime devam etmeyen 50, toplam 100 tane 6 yaş çocuğu oluşturmaktadır. Araştırmada çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarını belirlemek için Smetana (1981) tarafından geliştirilen ASKA ölçeği kullanılmıştır. ASKA ölçeğinde ahlaki kurallarla ilgili 5 resim ve sosyal kurallarla ilgili 5 resim olmak üzere toplam 10 resim kullanılmıştır. Her bir resim için ahlaki ve sosyal kural alt boyutlarına yönelik 5'er soru sorulmuş ve ona göre puanlamalar yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 17 paket programında bağımsız örneklem için t testi kullanılarak istatistiksel olarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kuralları algılama puanlarında farklılıklar tespit edilmiştir. Sonuç olarak okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukları devam etmeyen akranlarına göre ahlaki ve sosyal kuralları algılamada daha iyi oldukları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Ahlaki kural, Sosyalleşme, Sosyal kural

THE COMPARISON OF MORAL RULES AND SOCIAL RULES PERCEPTION BETWEEN 6 AGES CHILDREN WHO ATTEND AND DON'T ATTEND PRE-SCHOOL EDUCATION

Abstract

The aim of study is the comparison of moral rules and social rules perception between 6 ages children who attend and do not attend pre-school education. The groups of study are 6 ages 50 children who attend pre-school education and 6 ages 50 children who don't attend pre-school education, total 100 children. ASKA Scale (developed by Smenata, 1981) was used for determination of moral and social rules perception. ASKA Scale includes total 10 pictures and 10 questions (5 pictures and questions about moral rules; 5 pictures and questions about social rules). Independent Samples T test was used for data analysis at SPSS.17. According to findings, there are important differences between children' scores who attend pre-school education and don't attend. To sum up, 6 ages children who attend pre-school education are much better than 6 ages children who do not attend pre-school education with respect to perception of moral and social rules.

Keywords: Ethics, moral rules, Socialization, Social rule

* Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Okul Öncesi ABD, hakansaricam@gmail.com

** Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi ABD, mhalmatov@agri.edu.tr

1. GİRİŞ

Her insanda "doğru ya da yanlış", "iyi ya da kötü", "yapılması hoş karşılanabilen ya da hiçbir şekilde kabul edilemeyen" davranışların neler olduğuna ilişkin yargılar bulunmaktadır. Bu yargılar; bireyin kendi davranış ve eylemlerini de belirleyen, neleri yapıp, neleri yapmaması gerektiği konusundaki, bireye özgü inançlar ve değerler sisteminden kaynaklanmaktadır. Bireye özgü inanç ve değerler sistemi ahlakın temel bileşenlerini oluşturmaktadır (Güngör,2010). Kohlberg'e göre ahlak, hak-haksızlık, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı kapsayan bilişsel bir yapıdır. Gelişimin erken dönemlerinde çocuklara kazandırılmaya çalışılan değerlerin gelişimi bilişsel gelişim ve sosyal gelişimden ayrı olarak düşünülemez. Senemoğlu (1997)'na göre değerler sistemini oluşturma süreci ahlaki ve sosyal gelişimi kapsamaktadır.

Çocuk gelişimcileri, ahlaki gelişim terimiyle çocukların sosyal dünyaya ayak uydurabilmeleri için gerekli kuralları öğrenme anlamalarını kastetmektedirler (Özeri, 2004). Yani çocuğun ya da bireyin içinde yaşadığı topluma ayak uydurabilmesi, o toplumca belirlenmiş kurallara uygun davranışlarda bulunması onun ahlaki gelişiminin göstergelerinden biridir.

Ahlaki sistemin ve gelişimin temelini ahlaki kurallar oluşturur. Smetana'ya göre **Ahlaki kural:** Bireyin diğerlerine karşı olan hareketinin sonuçlarıyla ilgili refah, haklar, adalet ile ilgili doğru ve yanlışın belirlendiği yazılı yargılarla ilgili normlardır (Akt. Giren, 2008). Yani birey hangi hareketin doğru hangi hareketin yanlış olduğunu ahlaki kurallar, ahlaki yargılar ile benimser.

Ahlak gelişimi, çok erken yaşlarda çocuğun etrafındakilerle ilk ilişkileri sonucu başlar ve özellikle üç yaşından itibaren dil kullanımıyla pekişir. Birçok psikologa göre, ahlak gelişimi kişilik gelişiminin bir parçasıdır. Freud' a göre, anne baba, çocuğun gelişiminde ilk ve en önemli ahlaki otorite kaynağıdır. Ahlak gelişimi, çocuğun kişiliğinde süper egonun (üst benliğin) gelişmesiyle elde edilmektedir ve süper ego beş yaşları dolaylarında oluşur. Süper egonun şekillenmesinde ise, anne babanın katı ve sert tutumları, yasaklama ve cezalandırmaları tek yönlü etki yapmakta, sevgiye dayanan tutum ve davranışlar dikkate alınmamaktadır (Aydın, 2003). Sosyal öğrenme kuramcılarının göre, ahlak gelişiminde söz konusu olan; temel güvenin oluşması, özdeşleşme süreci, cinsiyete uygun davranışların

öğrenilmesi, yeterlilik duygusunun gelişimi gibi etmenler büyük ölçüde çocuğun benlik gelişimi açısından da çok etkilidir (Bayhan ve Artan, 2004).

Çocuk tıpkı anne babasının genel tavırlarını, cinsel rollerini benimsedikleri gibi onların ahlak anlayışlarını da benimser. Çocuğun anne babanın ahlak anlayışlarını benimsemesinde, anne babadan ve diğer yetişkinlerden takdir görme isteği ve cezalandırılma korkusu rol oynar. Bu nedenle okul öncesi çocukluk dönemi ve o dönemde çocuğun içinde yetiştiği çevre, çocuğun kişilik ve ahlak anlayışının gelişmesinde önemli yer tutar. (Aydın, 2003)

Ailede ve okulda eğitimin amacı sağlıklı kişilik oluşturmak, yani ahlaklı bireyler yetiştirmektir. Bu noktadan hareketle eğitim, kişiliğin bir yönü haline gelmiş olan ahlaki yargıları, ahlaki davranışlar haline dönüştürmelidir. (Mehmedoğlu, 2005).

Ahlaki gelişim, kişilik gelişiminin en önemli öğelerinden biri olup çocuğun toplumsallaşma süreci içinde neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda bir bilinç geliştirmesi ile ilgilidir. Ahlaki gelişimle birlikte kişinin toplumun kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendisini denetleyebilmesi beklenir. Kişi, toplumsal kurallara uygun bir şekilde kendisini denetleyebiliyorsa içten–denetimli, çevresindeki kişilerin etkisiyle karar veriyorsa dıştan–denetimli bir ahlâki gelişim göstermektedir (Selçuk, 1997).

Toplumsallaşma (Sosyalleşme): Bireyin içinde bulunduğu toplumda geçerli olan kural ve değer yargılarını öğrenmesi, onlarla uyum içinde olmasına sosyalleşme denir. Çocuk sosyal çevreye uyumunu sosyalleşme süreci içerisinde kazanmaktadır. Sosyal kuralların ve ahlaki kuralların öğrenilmesi sosyalleşmenin bir parçasıdır. Toplumsal ilişkiler içerisinde ahlaki değerleri anlamak ve buna uygun davranışlar sergilemek sosyal gelişimin önemli bir yönüdür. Çocuğun ahlaki yargı ve değerleri doğru anlayıp yorumlaması, bilişsel gelişiminin yanı sıra uyumlu bir sosyo-kültürel çevrede yaşamasıyla mümkündür.

Sosyal gelişim: Bireyin sosyal uyarıcılara ve grup yaşantısına, toplumdaki yaptırımlara karşı duyarlı olabilmesi, içinde bulunduğu grupta ya da yaşadığı kültürdeki diğer bireylerle geçinebilmesi onlardan biri gibi davranabilmesine denir. Kısaca sosyal gelişim, toplumsal beklentilere uygunluk gösteren kazanılmış davranış yeteneği olarak tanımlanabilir. **Önemi:** Sosyalleşme bireyin toplumun sosyal değerlerini anlamasına; bu sosyal değerler doğrultusunda kendine uygun davranışlarla uymasına, bunları sürekli geliştirerek uygulamasına dayanır. Çocuğun, ailenin sosyal değerlerini algılamaya başlaması, bunları

kendine göre eleştirmesi ve davranışa dönüştürmeye çalışması sosyalleşmesinin ilk göstergelerdir.

Okul öncesi eğitim çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden bir çocuk, aile ve komşuluk çevresinin içinde bulunduğu kültürel kesimden farklı, genel kültür değerlerine dayalı sosyal bir ortam içinde eğitilir. Böylece toplumun kültür değerlerinin özümlemesi sağlanır. Kültürel özelliklere uygun alışkanlıkların kazanılması da bu eğitsel ortamda gerçekleşir (Oğuzkan ve Oral, 2002). Bu ortam istenilen ahlaki ve sosyal gelişimin sağlanması için çok uygundur. Çocuk ahlaki ve sosyal kuralları grup içerisinde, yaşayarak öğrenme fırsatı bulur. Çocuk bu sayede söz konusu değerleri görür, duyar, hisseder, tecrübeler yapar ve öğrenir. Sosyalleşme, her durumda, cemiyet içinde gerçekleşen, insanlara mahsus bir hadisedir. Okul öncesindeki arkadaş grupları bu cemiyetin ilk örneklerindedir.

Çocukların okul öncesi dönemde birlikte oynamaları onların, sosyal deneyimlerini artırır. Arkadaş grupları, çocuğun kendini tanımasına ortam hazırlar. Çocuk, kendini kabul ettirmeyi, başkalarını kabul etmeyi, haklarını korumayı ve başkalarının haklarına saygıyı, bu grup oyunlarında öğrenir. Böylece, çocuk kendi merkezli bir dünyadan, sosyal yönelimli bir dünyaya geçiş yapar. Başkalarının duyguları, ihtiyaçları vb. önem kazanmaya başlar. Bir diğer deyişle “empati” yapmayı öğrenir. Sosyalleşme, başkalarının ilgi ve ihtiyaçlarını kabul edip saygı göstermeyi (empati)de çocuklarda bir özellik olarak yerleştirmeye çalışır. Başkaları yetenek ve beceri yönünden ne kadar zayıf olsalar bile onların haklarını, ihtiyaç ve çıkarlarını tanımayı ve saygı göstermeyi çocuklara ancak sosyalleşme öğretebilir.

Bu dönem çocuğu için arkadaşlık bir ihtiyaçtır. Çünkü hemen her çocuğun paylaşmaya, paylaşırken öğrenmeye, tecrübe kazanmaya ihtiyacı vardır. Eğer arkadaşlık çocuklarda yalnızca birlikte oyun oynama olarak değerlendirirsek, yanlış bir değerlendirme yapmış oluruz. Çünkü arkadaşlık aynı zamanda yaşamı birbirinden öğrenme sürecidir. Bu süreçle yaşanan her deneyim, çocuğa önemli değerler ve beceriler katar. Akran grupları, çocukların sosyalleşmesinde önemli rol oynar (Onur, 2001)

Sosyalleşmek insanların birbirleriyle uyum içerisinde yaşamalarını gerektirmektedir. Toplumsal uyumun sağlanabilmesi için insanların bazı kurallar doğrultusunda hareket etmeleri gerekir. **Sosyal kural:** Günlük sosyal ilişkinin gereği olan, neye izin verildiğini veya neye izin verilmediğini açıklayan, sosyal ilişkiyi yürütmeye yönelik, belli ortamlara bağlı

normları içerir. Sosyal sitemin içerisindeki ilişkileri düzenleyen rastgele veya ortaklaşa alınmış uygulamaları ifade eder (Smetana, 1989). Bu kurallar, diğer kişilerle nasıl iletişim kurulacağı, başkalarını incitmekten nasıl kaçınılacağı, başkalarıyla nasıl etkin uyum sağlanacağı kısacası nasıl uyumlu bir birey olunacağı ile ilgilidir (Senemoğlu, 1997).

Sosyal ve ahlaki (toplumsal) kuralara uygun hareket etmek, doğuştan kazanılan bir yetenek değildir. Çocuk toplumsal kurallara uygun hareket etmeyi gelişim süreci içerisinde ailesinden ve okulundan bir başka deyişle yakın çevresiyle etkileşiminden kazanmaktadır.

Okul öncesi basamağının sonuna doğru, çocuğun ana babasına bağlılığı yavaş yavaş çözülmeye; başka çocuk ve büyüklere doğru kaymaya başladığından dolayı okul öncesi dönem sosyal ve ahlaki kuralların öğretilmesinde önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş grubu çocukların ahlaki ve sosyal kural algılamalarını karşılaştırarak okul öncesi eğitimin sosyal ve ahlaki kural algısını oluşturmada ne denli önemli olduğunu vurgulamaktır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması genel hatlarıyla açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Ağrı ilinde okul öncesi eğitime devam eden (6 yaş) 50 çocuk ve okul öncesi eğitime devam etmeyen (6 yaş) 50 çocuk olmak üzere toplam 100 çocuk oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarını belirlemek için Smetana (1981) tarafından geliştirilen ASKA ölçeği kullanılmıştır ASKA ölçeğinde ahlaki kurallarla ilgili 5 resim ve sosyal kurallarla ilgili 5 resim olmak üzere toplam 10 resim kullanılmıştır.

Ahlaki kurallarla ilgili resimler;

Resim 1. Bir çocuk diğerine vuruyor,

Resim 2. Bir çocuk oyuncuğu paylaşmak istemiyor,

Resim 3. Bir çocuk diğer çocuğu itiyor,

Resim 4. Bir çocuk diğerine su atıyor,

Resim 5. Bir çocuk diğer çocuğun elmasını zorla alıyor.

Sosyal kurallarla ilgili resimler;

Resim 1. Bir çocuk gösteri ve anlatıma katılmıyor,

Resim 2. Bir çocuk hikâye saatinde istenilen yere oturmuyor,

Resim 3. Bir çocuk elma kabuklarını çöpe değil yere atıyor,

Resim 4. Bir çocuk doğru yere oyuncasını koymuyor,

Resim 5. Bir çocuk paltosunu askıya değil yere atıyor.

Bu ölçeğin geçerlik çalışmasında kapsam geçerliliğine ve görünüş geçerliliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliliğinde, ölçekte yer alan resimler ve resimlerle ilgili soruların sayısı ve nitelikçe yeterli olup olmadığı ve görünüş geçerliliğinde de çizimlerin verilmek istenen olayı yansıtmayı yansıtmadığı uzman görüşleri alınarak değerlendirilmiştir. Ölçek öncelikle Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ve Özel Eğitim alanında doktorasını tamamlamış olan üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar tarafından on resim, anlatılan olayı yansıtmayı yansıtmama, sayıca yeterli olup olmama, ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili olup olmama açısından her resimden sonra sorulan beş soruda nitelik açısından değerlendirilmiştir. Ölçeğin uzmanlar tarafından değerlendirilmesi aşamasında araştırmacılar tarafından hazırlanan uygun buluyorum ve uygun bulmuyorum şeklinde iki cevap seçeneği olan sorulardan oluşan uzman değerlendirme formundan yararlanılmıştır. Uzman görüşleri sonrası sosyal kurallarla ilgili olan “bir çocuk yemekten önce dua etmiyor” olayını yansıtan resim Türk kültüründe genelde yemekten sonra dua edilmesi neden gösterilerek çıkarılması istenmiştir. Bu resmin yerine “bir çocuk elmayı yedikten sonra kabuklarını yere atıyor” olayını yansıtan bir resim yapılarak yeniden uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanların değerlendirmeleri arasında tutarlılık olduğu görülmüştür. Uzman değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık ölçeğin geçerliliği olarak kabul edilmiştir. Uzman görüşü alındıktan sonra ölçek 10 çocuğa 10 gün arayla uygulanmış ve iki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyona bakılmıştır. Ölçeğin 10 gün arayla uygulanmasının sebebi ise deneklere ait nedenlerden dolayı (hastalık, okula devam etmeme vs.) denek kaybı endişesi ve bu dönemdeki çocukların bilişsel özelliklerinden dolayı ölçeğe verdikleri ilk cevapları hatırlayamayacakları düşüncesidir. Ölçeğin aralıklı iki uygulamasından elde edilen puanlar arasında $r = .78$ 'lik bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu korelasyon ölçeğin

güvenirlilik katsayısı olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar ölçeğin geçerliliği ve güvenirliliği için bir kanıt olarak değerlendirilmiştir (Seçer, Sarı ve Olcay, 2006).

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama sürecinde Ağrı ilinde 2009-2010 eğitim sezonu 2. Döneminin ortalarında okul öncesi eğitime devam eden çocuklarla 15-20 dakika, okul öncesi eğitime devam etmeyen çocuklarla 25-30 dakika bireysel görüşme yapılmıştır. Resimlerde gösterilen olayın ciddiyet derecesini belirlemek için 2 adet yüz ifadesi kullanılmıştır. Yüz ifadeleri ile ilgili çocuklara bilgi verildikten sonra daha önceden hazırlanan resimler gösterilmiştir. Her resimden sonra çocuklara beş soru sorulmuştur. Soru 1'den sonra çocuklara yüz ifadeleri gösterilmiş ve cevabı yüz ifadelerini seçerek vermesi sağlanmıştır. Diğer soruların cevabını ise sözlü olarak vermesi sağlanmıştır.

Sorulan sorular şunlardır:

Soru 1- Sence bu olay doğru mu yanlış mı? Eğer yanlışsa ne kadar yanlış?

Soru 2- Resimdeki çocuğun yaptığını öğretmeni görmese doğru mu yanlış mı?

Soru 3- Bu olayla ilgili daha önceden koyulmuş bir kural olmasa çocuğun bu davranışı doğru mu yanlış mı?

Soru 4- Resimdeki bu çocuk başka okulda ya da evde böyle davranırsa sence doğru mu yanlış mı?

Soru 5- Öğretmeni bu çocuğa davranışından dolayı ceza versin mi? Eğer evetse ne kadar ceza versin? Az mı çok mu?

Soru 1'de çocukların ciddiyet algısı,

Soru 2'de otorite

Soru 3'de kural yokluğu algısı,

Soru 4'de genelleme algısı,

Soru 5'de ceza tutumu ölçülmektedir.

2.5. Verilerin Analizi

Çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarının ciddiyet boyutunu ölçmek için her deneğe, önünde kendine gösterilen resimlerdeki olaylar hakkındaki kararını bildirebileceği iki farklı yüz ifadesi sunulmuş ve verdiği cevaplar puanlandırılmıştır.

1. yüz ifadesi; mutlu yüz ifadesi (onaylayan): 0 puan,

2. yüz ifadesi; kızgın (onaylamayan, reddeden): 2 puan.

Çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı ile ilgili tutumlarının otorite ve kural yokluğu durumunda ve farklı ortamlarda nasıl olduğunu belirlemek amacıyla farklı ortamlarda olayın uygulanabilirliği ile çocuğun anlayışını ölçmek için “Bu davranışı öğretmen görmese “doğru olup olmadığı” böyle bir kural olmasa resimdeki davranışın “yapılıp yapılmayacağı” sorulmuştur. “Doğru” veya “yapılabilir” cevabı “0”, “yanlış” ya da “yapılamaz” cevabı ise “2” puan olarak puanlanmıştır. Ahlaki ve sosyal kuralların çiğnenmesi durumunda çocuğun ceza ile ilgili anlayışının belirlenmesi amacıyla; “resimdeki davranışı yapan çocuğun yaptığı yanlıştan dolayı öğretmenin ona ceza verip vermemesi gerektiği” sorulmuştur. “ceza verilmesin” cevabı “0” puan, “ceza verilsin cevabı 2 puan ile puanlanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 17 paket programında her çocuğun ahlaki ve sosyal kuralları algılama alt boyutlarına göre bir ortalama puanı hesaplanmış ve okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen çocukların puanlarında bir fark olup olmadığını anlamak için bağımsız örneklem için t Testi kullanılarak istatistiksel çözüm yapılmıştır ve anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR ve SONUÇ

Tablo 1. Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının ahlaki kural ve sosyal kuralları algılamalarına ilişkin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t Testi sonuçları

Genel Boyut							Önem
	Okul	N	X	S.s	t	p	Düzeyi
Ahlaki Kural	Giden	50	7.14	0.64	13.01	0.00	$p<0.05$
	Gitmeyen	50	5.28	0.78			Anlamlı
Sosyal Kural	Giden	50	7.13	0.62	10.33	0.00	$p<0.05$
	Gitmeyen	50	5.79	0.67			Anlamlı

Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının ahlaki kuralları algılamalarına ilişkin puanlarında fark olup olmadığını anlamak için uygulanan t testi sonucu t değeri 13.01 olarak $p<0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının ahlaki kuralları algılamalarına ilişkin puanlarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukların okul öncesi eğitime devam etmeyen

akranlarına göre ahlaki kuralları algılamada daha iyi olduğu yani daha çok önemsedikleri söylenebilir.

Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının sosyal kuralları algılamalarına ilişkin puanlarında fark olup olmadığını anlamak için uygulanan t testi sonucu t değeri 10.33 olarak $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının sosyal kuralları algılamalarına ilişkin puanlarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte tablo incelendiğinde okul öncesine devam eden çocukların sosyal kuralları algılamadaki aritmetik ortalaması (7,13) devam etmeyen akranların aritmetik ortalamasından (5,79) daha büyüktür.

Tablo 2. Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının ahlaki kural algılamaları alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t Testi sonuçları

Ahlaki Kurallar-Alt boyutlar	Okul	N	X	S.s	t	p	Önem Düzeyi
Ahlaki-Ciddiyet	Giden	50	1.40	0.21	9.13	0.00	$p < 0.05$
	Gitmeyen	50	1.02	0.21			Anlamlı
Ahlaki-Otorite Yokluğu	Giden	50	1.42	0.21	7.66	0.00	$p < 0.05$
	Gitmeyen	50	0.95	0.38			Anlamlı
Ahlaki-Kural Yokluğu	Giden	50	1.53	0.14	21.48	0.00	$p < 0.05$
	Gitmeyen	50	0.82	0.19			Anlamlı
Ahlaki-Genelleme	Giden	50	1.42	0.22	10.01	0.00	$p < 0.05$
	Gitmeyen	50	1.00	0.19			Anlamlı
Ahlaki-Ceza Tutumu	Giden	50	1.45	0.20	5.66	0.00	$p < 0.05$
	Gitmeyen	50	1.18	0.27			Anlamlı

Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının ahlaki kuralları algılamaları alt boyutlarına ilişkin puanlarında fark olup olmadığını anlamak için uygulanan t testi sonucu ciddiyet alt boyutuna ilişkin t değeri 9,13; otorite boyutu için t değeri 7,66; kural yokluğu boyutu için t değeri 21,48; genelleme boyutu için t değeri 10,01; ceza tutumuna ilişkin t değeri 5,66 olarak $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu okul

öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının ciddiye, otorite, kural yokluğu, geneleme ve ceza tutumuna ilişkin ahlaki kuralları algılama puanlarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukların okul öncesi eğitime devam etmeyen akranlarına göre ciddiye, otorite, kural yokluğu, geneleme, ceza tutumuna ilişkin ahlaki kuralları algılamada daha iyi olduğu daha fazla önemsedikleri söylenebilir.

Tablo 3. Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının sosyal kural algılamaları alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t Testi sonuçları

Sosyal Kurallar-							Önem
Alt boyutlar	Okul	N	X	S.s	t	p	Düzeyi
Sosyal-Ciddiyet	Giden	50	1.50	0.19	9.13	0.00	p<0.05
	Gitmeyen	50	1.16	0.27			Anlamlı
Sosyal-Otorite Yokluğu	Giden	50	1.48	0.21	7.66	0.00	p<0.05
	Gitmeyen	50	1.15	0.27			Anlamlı
Sosyal-Kural Yokluğu	Giden	50	1.51	0.19	21.48	0.00	p<0.05
	Gitmeyen	50	0.94	0.19			Anlamlı
Sosyal-Genelleme	Giden	50	1.44	0.23	10.01	0.00	p<0.05
	Gitmeyen	50	1.17	0.19			Anlamlı
Sosyal-Ceza Tutumu	Giden	50	1.22	0.25	5.66	0.32	p>0.05
	Gitmeyen	50	1.28	0.31			Anlamsız

Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının sosyal kuralları algılama alt boyutlarına ilişkin puanlarında fark olup olmadığını anlamak için uygulanan t testi sonucu ciddiye alt boyutuna ilişkin t değeri 9,13; otorite yokluğu boyutu için t değeri 7,66; kural yokluğuna ilişkin t değeri 21,48 ve genelleme boyutu için t değeri 10,01 olarak p<0.05 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının otorite yokluğu ve genellemeye ilişkin sosyal kuralları algılama puanlarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukların okul öncesi eğitime devam etmeyen akranlarına göre ciddiye, otorite yokluğu, kural yokluğu ve genellemeye ilişkin sosyal kuralları algılamada daha iyi olduğu bu kuralları daha fazla önemsedikleri söylenebilir.

Fakat sosyal kural-ceza tutumuna ilişkin t değeri 5,66 olarak $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 6 yaş çocuklarının ceza tutumuna ilişkin sosyal kuralları algılama puanlarındaki farkın istatistiksel olarak anlamsız olduğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen çocukların ahlaki kuralları algılamadaki genel puanlara ilişkin farkın anlamlı, sosyal kuralları algılamadaki genel puanlara ilişkin farkın anlamsız olmasını Smetana (1985) şöyle açıklamaktadır: Sosyal kurallar özel bir yerleşim alanı ile ilgili olan keyfi geleneklerdir. Kuralları ihlal etmenin yanlış olarak değerlendirilmesi bu yerleşim yeri içinde ihlalin oluşup oluşmadığına bağlıdır. Çocuklar sosyal kuralların değişebileceğine inanır. Bu alanın dışında bir yerde bu kuralları çiğnemek yanlış olarak değil yaramazlık olarak değerlendirilir. Aksine ahlaki kurallar keyfi değildir ve belli bir sosyal kontekste oluşmaz. Ahlaki kuralları çiğnemek bir sosyal kuralın ve otoritenin var olup olmamasına bakılmaksızın yanlıştır. Çocuklar ahlaki kuralları değişmez ve genellenir olarak algılar (Giren, 2008).

Önceki çalışmaların aksine bu çalışmada okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen çocukların sosyal kural algısı toplam puanlarında ve sosyal kural algısına ilişkin ciddiyet, otorite yokluğu, kural yokluğu ve geneleme alt boyut puanlarında anlamlı farklılıklar çıkmıştır. Yani okul öncesi eğitimi devam eden çocukların sosyal kural algıları etmeyen çocuklara göre daha iyidir. Nobes ve Pawson (2003)'un yaptıkları bir araştırmada çocuklara ahlaki ve sosyal kuralların ihlal edilmesiyle ilgili hikayeler okumuşlar, yargılarını incelemişler; araştırmanın sonucunda çocuklara göre, sosyal kurallar otoriteye bağlı olarak değişebilmektedir. Yani sosyal kural algısında otorite önemli bir figürdür. Smetana (1999) yaptığı araştırmada çocukların sosyal kuralları kardeşler, anne baba ve öğretmen gibi yetişkinlerle ve akranlarıyla olan ilişkilerde öğrendiklerini ortaya koymuştur. 6 yaşından itibaren çocukların sosyal gelişimlerinin okul öncesi eğitime başlanmasıyla aile üyelerinden çok okuldaki yetişkinlerden ve akranlarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Baç Uslu, 2005).

Bu bilgiler ışığında okul öncesi eğitimin 6 yaş çocukların ahlaki kuralları algılamasına katkıda bulunmasına ek olarak sosyal kuralları algılamalarına da katkıda bulunduğu söylenebilir.

Fakat sosyal kuralları algılama-ceza tutumu alt boyutuna ilişkin okul öncesine devam edenlerle etmeyenler arasında anlamlı bir farkın çıkmamasının hangi faktörlerden kaynaklandığı başka araştırmacılar için inceleme konusu olabilir.

Günlük hayatta “huy(ahlak)” dediğimiz karakter vasıflarının pek çoğunun temeli çocuklukta ve aile vasıtasıyla atılmaktadır. Başka bir deyişle değerler sisteminin (örf ve adetler, ahlaki ve sosyal kurallar) temeli ailede atılmaktadır. Fakat ailedeki hayat şartlarının değişmesi anne-babanın ikisinin de çalışmak zorunda olması, geniş aileden çekirdek aileye geçiş vs), internet kafeler, cep telefonu kullanmanın 7-8 li yaşlara kadar inmesi, TV programları, arkadaş grupları, çocuğun sosyalleşme ihtiyacı, örf ve adetlerin yavaş yavaş kaybolması değerler sisteminin oluşmasında okul ve çevrenin en az aile kadar gerekliliğini vurgulamaktadır. Özellikle okul öncesi eğitim; çocuğun sonraki yaşlardaki öğrenmelerinin temelini oluşturması, çocuğun olumlu kişilik geliştirmesi, aynı zamanda tutum, alışkanlık, inanç ve değer yargılarının oluşması, ailenin çocuğun eğitiminde yer alması ve eğitimin sürekliliğini sağlaması açısından ileriki hayatını etkileyen önemli bir süreçtir (Oktay ve Unutkan Polat, 2005). Yapılan bu çalışmada bireyin toplumsallaşmasında önemli bir yere sahip ahlaki ve sosyal kuralların öğretiminde okul öncesi eğitimin ne kadar gerekli bir basamak olduğu ispat edilmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında şu bilgiler getirilebilir:

- 1- Eğitim ve öğretim sadece istenen davranışı gösterme işi değil aynı zamanda onun bireyde oluşmasını sağlamaktır. Bu görüşten hareketle okul öncesi eğitim döneminde ahlaki ve sosyal kurallar sadece sözel ve resimsel olarak değil oyun, drama, piknik, gezi gibi etkinliklerle yaşantısal olarak davranışa dönüştürülmelidir. Bu yüzden ülkemizde uygulanan okul öncesi eğitim programında bu tür etkinlikler arttırılmalıdır.
- 2- Ülkemizde okul öncesi eğitimin temel eğitim kapsamına alınmasına rağmen hala okul öncesi eğitim kurumlarına gitmeyen çocukların bulunması ve okul öncesi okullaşmasının Avrupa ülkelerine göre çok gerilerde kalması üzücü bir durumdur. Bu yüzden her 6 yaş çocuğunun okul öncesi eğitim almasını sağlamak için denetim mekanizmasının etkinliğinin arttırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aydın, M.Z. (2003). *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Baç Uslu, B. (2005) *Alt Sosyo Kültürel Özellikler, Annenin Eğitim Durumu, Kardeş Sayısı ve Cinsiyetin Çocukların Ahlak ve Sosyal Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bolay, H. (1997). *Felsefî Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, Akçağ Yay., Ankara.
- Canan, İ. (1995). *Resulullah'a Göre Ailede ve Okulda Çocuk Terbiyesi*, 9. baskı, Cihan Yayınları, İstanbul.
- Çağlar, A. (2005). "Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi" *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, Edt. Müzeyyen Sevinç, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Çankırılı, A. (2009). *Çocuğun Manevi Eğitimi*, 3.Baskı, Zafer Yayınları, İstanbul.
- Çeliköz ve diğerleri (2008). "Çocuk Yuvası Ve Ailesiyle Yaşayan Çocukların Ahlaki Ve Sosyal Kural Anlayışlarının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi", *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 23*, s.1-13.
- Çiftçi, N. (2003) "Kohlberg'in Bilişsel Ahlâk Gelişimi Teorisi: Ahlâk ve Demokrasi Eğitimi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, C. I./S. I., İstanbul Ocak 2003, s. 45-46.
- Giren, Y.S. (2008). *Kendini Kontrol Eğitiminin Okulöncesi Çocukların Ahlaki Ve Sosyal Kural Algıları İle Bilişsel Tempolarına Etkisinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güngör, E. (2010). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, 6. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Mehmedoğlu Y. (2005). *7-14 Yaş Çocuklarda Ahlaki ve Dini Gelişim*. 5. Baskı, Morpa Yayınları, İstanbul.
- Miller, P.H. (2009). *Theories of Developmental Psychology*, 5th Edition Worth Publishers
- Nobes, G. ve Pawson, C. (2003). *Children's Understanding of Social Rules and Social Status*. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49 (1) 77-100.

- Oğuzkan, Ş., Oral, G., (2002). *Okul Öncesi Eğitimi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Onur, B. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 4. baskı, , İmge Kitabevi, Ankara.
- Özeri, Z. N. (2004). *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi.*, 1. Basım. DEM Yayınevi, İstanbul.
- Seçer, Z., Çağdaş, A. (2002). *Çocuk ve Ergenlerde Sosyal ve Ahlak Gelişimi*,1.Baskı, Nobel Yayınevi, İstanbul.
- Selçuk, Z. (1997). *Eğitim Psikolojisi*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Senemoğlu, N. (1997). *Eğitim Psikolojisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Seyyar, A. (2000), Ahlaki Terimler Sözlüğü, 13. Basım. Beta Basım Yayın, Ankara
- Smetana, J. G. (1981). “Preschool Children's Conceptions of Moral and Social Rules”, *Child Development*, 52: 1333-1336.
- Topbaşı, F. (2006). Okul Öncesi Dönem 6 Yaş Grubu Çocukların Törel (Ahlaki) Gelişiminde Dramanın Yeri Ve Önemi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2005). Çocukta Sosyal Gelişim. *Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 2005, Haziran, Cilt2,2-20.